

■
**ŞİKÂRİZÂDE AHMED EFENDİ'NİN
AHVÂL-İ MEDİNE-İ MÜNEVVERE ADLI ESERİ**

Şikârîzâde Ahmed Efendî's Book Titled Ahvâl-i Medine-i Münevvere

Prof. Dr.

AHMET NEDİM SERİNSU

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

SUNUŞ

Yayımladığımız bu eserin aslı Medine-i Münevvere Beşir Ağa Medresesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Eser ciltsiz olup tarama ebrûlu murakka (karton) kapaklıdır. Yaprak adedi 35, satır adedi ise 15'tir. Yazının cinsi nesih hattı olup, siyah is mürekkebi ve kırmızı lâl mürekkebi kullanılarak âharlı kâğıt üzerine yazılmıştır.

Bu eseri Medine-i Münevvere'de talebeliğim esnasında yeni harflere nakletmiştim. Ardından merhum hocam Erzurumlu Hattat Mustafa Necati Efendi'ye okuyup tevcihatlarıyla tashihlerini yapmıştım. Bu çalışmanın bitiş tarihi 29 Ocak 1983 /15 Rebi-i sâni 1403 idi. Nihayet 2000 yılı içerisinde Prof Dr. Mehmet Akkuş ile bu eseri bir kere daha yeniden okuyup mütalaa ettik.

Daha sonra eserin, Bedir Yayınevi (İstanbul) tarafından 1979 m./1399 h. yılında Ubeydullah KÜÇÜK sadeleştirmesiyle *Tayyibetü'l-Ezkâr (Medine Hâtıraları)* adıyla neşredildiğini öğrendim. Kitap küçük boyda ve 64 sayfadır.

Kutsal Kitabımız Kur'ân-ı Kerîm, kendimizi gerçekleştirme sürecinde başarılı olabilmek için Sevgili Peygamberimizi modellememizi öneriyor. Bu ise yapıp-etmelerle/amellerimizle somut kılınabilir. İşte *Ahvâl-i Medine-i Münevvere* tarihte bunu nasıl hayata kattığımızı hikâye ediyor.

Ve minallâhi't-tevfik...

AHVÂL-İ MEDİNE-İ MÜNEVVERE

Malum ola ki bu abd-i fakir, Ser-zâkirân-ı Koca Mustafa Paşa Der-iş Ahmed el-Ma'rûf bi-Şikârizade, sâye-i evliyâullahta bi-inâyetillâhi teâla 1206/ 1791 senesi merhum ve mağfur ilâ rahmet-i rabbihî'l-Ğafur Mollacıkzade İshak Efendi'nin oğlu faziletli Muhammed Atâullah Efendi Hazretleri, Medine-i Münevvere Kadısı olup maiyyeten bir sene kâmilen mücavir olmakla her bir şeyin hakikatine vâkıf olduğum için naklen ve rü'yeten vâkıf-ı esrarı olduğum ahvâli kaleme alıp tahrir ettim ki kıraat eden karındaşlarıma aşk-ı Muhammedi galip olup ziyaret-i şerîfine sa'y edip muvaffak olanlar ve gerek kıraatiyle mü-

telezziz olup kesret-i salat ü selâma meşgul olanlar bu bi-çareyi dahi hayr ile yad eylemeleri için tafsilen nakle şürû olunur.

Cenab-ı Hazret-i Mevla kıraat eden karındaşlarıma kariben ol diyâr-ı mukaddeselerin ziyaretiyle mesrur eyleye. Amin, bi- hürmet-i Seyyidi'l- Mürselin.

Bâb-ı Vâsf-ı Harem-i Şerif:

Malum ola ki Harem-i Şerif'in dört kapısı vardır:

1. Bâbu's-Selâm,
2. Bâbu'r-Rahme,
3. Bâbu'n-Nisa,
4. Bâb-ı Cibril (İki penceresi vardır: Biri Pencere-i Cibril, biri Pencere-i Muvâcehe'dir.)

Tûlen ve arzan Ayasofya'dan büyüktür. Lakin nısfı sakif ve nısfı açıktır ve cümlesi Mescid'dendir. Derûn-i Mescid'de, Hücre-i Şerif başka şebeke ile mahfuzdur. Minber ile şebeke beynine Ravza-i Mutahhara tesmiye olunur. Ser-i saâdetleri canibidir. Muvâcehe-i şerif, yemin-i saâdetleri canibidir. Ağaların olduğu yere *Tekiyye* derler, yesâr-ı şerifleri canibidir. Cibril Penceresi, kadem-i saâdetleri canibidir. Bunlar derûn-ı Mescid'de ve hâric-i şebeke'dedir.

Derûn-ı Şebeke'ye, Hücre-i Şerife tabir ederler. Bu mahalle sahib-i ferrâşiyye ve bazı intisabı olan kimesneler dahil olur. Mâ-adâ huccâc, hâric-i şebeke-i şerifede Muvâcehe-i Saâdette ziyaret ederler.

Mihrâb adedi dörttür:

1. Mihrâb-ı Nebi (aleyhi's-selâm),
2. Mihrâb-ı Süleymani,
3. Mihrâb-ı Osmani (radiyallahu anh),
4. Mihrâb-ı Teheccüd (aleyhi's-selâm).

Mihrâb-ı Nebi ve Mihrâb-ı Süleymani'nin yemin ve yesarlarında birer kapı vardır. Muvâcehe-i serîfe tarafına açılır. Muvâcehe-i Saâdete varınca bir buçuk zira yolu üç kat ferrâşin dolabıyla kat olmuştur. Sağ tarafı Mihrâb-ı Osmani tarafıdır. Namaz kılınırken hüccâc, Bâbu's-Selâm'dan doğru Muvâcehe-i şerîfe giderler. Mâni-i salât olmaz. Zira cemaatin başları görünüyor. Dolaplar hâildir. Eğer cemaat kesret üzere ise, imam Mihrâb-ı Osmani'de durur. O zaman Bâbu's-Selâm'dan namaz kılınırken kimse giremez.

Mihrâb-ı Nebi, Şebeke ile Minber beynindedir. O mahalle *Ravza-i Mutahhara* derler. Mihrâb-ı Nebi'nin kapılarında yazılmıştır ki:

Birinde: “*Evimle, Minberimin arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir.*”

Birinde: “*Vefatımdan sonra beni ziyaret eden, hayattayken beni ziyaret eden gibidir.*”¹

Bu iki hadis-i şerif yazılmıştır. Sadaka Rasûlullah.

Mihrâb-ı Süleymani, minberin öte tarafındadır. İki kapının üzerinde vardır:

Birinde: “*Kabrîmi ziyaret edene şefaati zaruri olur*” hadisi yazılmıştır.²

Birinde: “*Seni ancak mübeşşir/ sevabımızın müjdecisi ve nezir /azabımızın habercisi olarak gönderdik*”³ ayeti yazılmıştır. Sadaka'llâhu'l-Azim.

Muvâcehe-i Saâdet üzerinde: “*Ameller, niyetlere göredir*” hadisi yazılmıştır. Sadaka Rasûlullah.

Mescid-i Nebevi'de Kandil Adedi:

637 kandildir. 226'sı yanar, bâkisi durur. 312 direktir. 227'si bayağı direktir, 27'si kâşî⁴ direktir; 57'si mermerdir. Gayet latif oldu. Bu mermer direkler, Ravza'da ve Muvâcehe-i Şerîfe'dedir. Kâşiler Ağalar tarafındadır. Kusuru etrafındadır.

Beş minaresi vardır. Cümlesinin a'zamı Reisiyye'dir. Kapı-

¹ Bu hadis-i şerif, eserin okunduğu tarihte yoktu. Şimdi ise hiçbiri yok!

² Bu hadis-i şerif, eserin okunduğu tarihte yoktu.

³ 17/ İsrâ 105; 25/ Furkan 56.

⁴ Kaplama beyaz mermer.

sı, Muvâcehe'ye karşıdır. Ezana ondan bed' ederler, yine onda hatm ederler.

Bâb-1 Vâsıf-1 Hücre-i Muattara:

Malum ola ki Hücre-i Muattara'nın kapısı dördtür:

- Biri, Bâb-1 Fatımatı'z-Zehra;
- Biri, Bâb-1 Şâmi;
- Biri, Bâb-1 Ravza-i Mutahhara, yani Bâb-1 Tevbe ve Bâb-1 Vüfud dahi derler.

• Biri, Bâb-1 Muvâcehe, yani Bâb-1 İcâbe dahi derler.

Derûn-1 şebeke'ye dahil olan kimse, “*Arşdan ve Kürsi'den eşref yere girdim*” diye yemin etse, sadıktır. Zira Mezahib-i erbaa: “*Hücre-i Saâdet'in içi, Arş ve Kürsi'den a'zamdır*” diye fetva vermişlerdir.

Yetmiş kandil vardır, başka derûn-1 şebeke'de yanar. Ve iki kebir altın şamdan vardır. Biri Ser-i saâdetleri'nde ve biri Kadem-i şerif tarafında her gece yanar.

Bâb-1 Hizmet-i Hücre-i Şerif:

Ma'lum ola ki evvelâ, her gün ba'de salâtu's-Subh, *Ta'mîr* derler, mücavir ferraşîn ve bazı ehl-i muhabbet; âhar, Harem-i Şerif'te *Yağ Hazinesi* derler bir yer vardır. Cümlesi o mahalle cem' olurlar. Duâdan sonra herkesin yedine bir sagîr bakraç ve bir deste yağlı fitil verirler. Ve dört kimseye dahi birer yaldızlı ibrik ile zeyt yağı verirler. Ba'dehu herkes salât ü selâm ile Ravza-i Mutahhara'ya teveccüh ettikleri gibi, nöbetçi ağalar makamlarından kıyâm edip, ellerine, birer ucu çengel-li asâ olup, ferraşînin önüne düşüp, salât iderek kanâdilleri birer birer indirip ferrâşların önüne tutarlar. Onlar dahi eski fitili ahz ve yerine cedîd fitil vad' edip, yağlayıp, mahallerine vaz' ederek edâ-yı hizmet ederler. Ba'dehu, Salât-ı işrâkı kılıp dağılırlar. Sonra kennâslar gelirler. Harem-i Şerif'i süpürmeye başlarlar. Ağalar gelür, kâimen muntazır iken hücre-i muattaradaki ta'mir tamam olduğu gibi, *Yâ kümmâs!*

deyü nidâ ederler. Cümlesi birden dâhil-i Hücre-i Şerif olup tevhid ederek süpürürler.

Ba'dehu cümle ağalar gelip, alâ-merâtibihim kâimen muntazır olurlar. Eğer içlerinde mücrim var ise zâbiti önüne getirirler. Bir miktar nasihatten sonra değnek emreder. O saat iki kişi tutarak mum hücresi vardır. Huzura karşı anın içine götürüp falakaya korlar. Ağalar kapu taşrasında kıyamen dururlar. Duâ olur. Ba'dehu, Kelime-i Şahâdet ile darb etmeğe başlarlar. Ehl-i cürüm, *Amân Ya Resûlallah!* deyü feryâd ider. Eğer bir kimse rica ederse kabul ederler. Etmezse fâtiha oluncaya kadar darb ederler. Ba'dehu önüne nöbetçi olan ağalardan Ashâb-ı Suffe mahallinde huzura ku'üd ederler. Mâ-bâkisi birer birer gelüp, Mihrâb-ı Teheccüd yemininde bir direk vardır. Bir kerre sırtını urup, eskilerinin elini öpüp, lokmaya giderler. Bu erkâna *Destur Alma* ta'bir olunur.

Bâb-1 Hizmet-i Leyl ve Âdâb-1 İkâd-1 Kanâdîl:

Malum ola ki, akşama yarım saat kalınca cümle ferrâşin birer bol yenli hırka giyip, belinden bir şey ile bağlayıp hazır ve âmâde olurlar. On dakika kalınca muvakkit, mahfel altından şem'alara ta'yin olan ferrâşe işaret edip, o dahi yerinden hareket edip, muntazır olan ferrâşine bülendâvâz ile bir kerre, *Bismillâh* deyü nida edince cümlesi birden süratle Şeyhu'ul-Harem'in önüne varıp, huzura karşı kâimen dururlar.

Şeyh'l-Ferrâşin gelip, duâ edip, ba'del-Fatiha mum hücrelerinden iki kebir altın şamdan ile bal mumlarını birini Şeyh'ul-Harem'e ve birini Nâibu'l-Hârem'e verip âdâp ve ta'zimle Hücre-i Saâdet'e idhal edip, birini Ser-i saâdetlerine, birini Kadem-i şeriflerine vaz edip, Atebe-i Saâdete yüz sürüp, Salat-u selâm ederek taşra çıkarken ikad-ı kanadil için iki kimesne ellerine birer eğri ucu şem'â verirler. Helvacı külâhı gibi bakırdan dökmedir.

Şem'âyı içine tutup yere damlamaması için biri yemin-i şerifden ve biri yesâr-ı saâdetten dahil olup salât ederek ta'zimle edây-ı hizmet edince taşra kandillerini baki ferrâşinler tekmiil ederler. Ba'dehu ezân-ı şerif başlar. Ba'de edâ-i salât herkes mahallerine giderler.

Bâb-ı Hizmet-i İşâ:

Ma'lum ola ki ba'de salâti'l-işâ cemaat gittikten sonra cümle ağalar ellerine birer güveği feneri alıp, her biri bir renk olarak köşe be-köşe Harem-i Şerifi gezerek Bâbu's-selâm'a gelip, kaparlar.

Eğer içeride bir kimse görseler, *Bismillâh* deyü hitab edip, dışarı çıkarırlar. Zira Harem-i Şerif'te dünya kelâmı olmaz. Eğer Hücre-i şerifte olursa *Lâ-ilâhe illallâh* deyü hitab ederler. Bu minval üzere kapıları seddedip *Bâbu'r-Rahme* önüne cem olup, huzura karşı mütevec-cih olup, içlerinden biri bülend-âvâz ile bir kerre salât edip, cümlesi birden bir *gülbân-ı Muhammedî* çekerler ki, insânın her bir tüyü ok gibi esvâbından taşra çıkup kalbi taşdan olsa yağ gibi erir. Öyle mehabetlidir ki bir vechile takat gelmez.

Ba'dehu herkes mahallerine gidip yatarlar. Lâkin açıklık olan yer ki- Bâbu'n-Nisâ önünde meydandır- huzura karşı anda yatarlar. Birer çadır gibi bezden şeyleri vardır. Başlarını Ravza-ı Mutahhara'ya verip, imamelerini çadır tepesine koyup nısfı çadır altında ve nısfı taşrada öyle vahdet ederler. Bir kişi taşradan görse şöyle zan eder ki saf saf kıyamda durular gibi görünür. Vakta ki *tulu'uş-Şems'e* üç saat kala reis-i müezzin kapı haricden bir kerre (Lâ ilâhe illallâh) deyü nidâ ederler. İçeriden nöbetçiler âgâh olub (*Muhammedun Resulallah*) deyü nid'a edip feth-i bâb ederler.

Ba'dehu müezzin gelip huzurda minare kapısı önünde muvâceheye karşı durup ta'zim ile aşkla bir kerre salât idüp Fatihâ'dan sonra minareye gider. Bu Salât'ı kiraât ider:

“ *Allahumme salli ve sellim ve zid ve en'im ve bârik al'â es'adi'l-arabi ve'l-acemi ve imami Taybete ve'l-Haremi Seyyidinâ ve Mevlânâ Muhammedin ve alâ âl-i Seyyidinâ Muhammedin ve sellim. Ve radiyallahu Teâlâ an kullî's-sahâbeti ecmaîn.*”

Sonra “*el-Fâtiha*” diye nidâ eder. Buna destur alma derler.

Ba'dehu minarede tesbih ve tehليل başlar. Herkes hanelerinde bîdâr olup âmâde olurlar. Ba'det-tesbih bir ezan okur ki, ona *ilk ezan* dediler. O anda cemî-i ehl-i belde hatta sıbyâna varınca Mescid-i Şerif'e hâzır olurlar. Kimi tilavet eder, kimi salâk eder, kimi tevhit eder, kimi bükâ ider. Bir mahâbet, bir inilti ve bir hâlettir ki bir vechile ta'bire

gelmez. Ba'de'l-ezan müezzîn salâta başlar. Çâk-ı fecr tulû edince, fecr tulû ettiği gibi bir ezân dahi okur ki, ana *vakt-i ezâni* derler. Sonra müezzîn inip tekrar huzurda bir Fatihâ ettiği gibi cümle cemaat sünnete şurû ederler.

Badehû ikâmet olup Şâfiî kılar. Zira Şâfiî cümleden evvel kılar. Hatta Hanefî ile beyni bir saatten ziyade fark eder. Şâfiî selâm verdiği gibi dersler başlar ve hıfza sa'y idenler o vakit okurlar. Çâk-ı vakt-i Hanefî girince Hanefî vakti olduğu gibi ağalar tarafından *salâ* diye nidâ ederler.

Badehû ikâmet olur; namazı kılarlar.

Ve dahi beş minâresi vardır. Her minârenin yedişer müezzini vardır. Cümlesi otuzbeş müezzindir. Otuz beş kennâs vardır, ya'ni kayyim demektir. Vazifeli İmâm-ı Hanefî yirmibeştir. İmam Şâfiî, oniki'dir. Hatîb-i Hanefî yirmi; hatîb-i Şâfiî on, hatîb-i Mâlikî bir, hatîb-i Hanbelî bir. Cümlesi muvazzaftır. Evkât-ı hamse iki mihrapta kılınır. Biri *Mihrâb-ı Nebî* (a.s.), biri *Mihrâb-ı Süleymânî*. Birinde Şâfiî, birinde Hanefî kılar. Lakin nöbetle kılarlar. *Mihrâb-ı Nebî*'de bir gün Şâfiî, bir gün Hanefî; *Mihrâb-ı Süleymânî*'de kezalik. *Mihrâb-ı Osmânî*'de Hac vakti ve Mirâc'da kılarlar. Zira o vakit cemaat kesir olduğu için böyledir. Cenâb-ı Mevlâ kıraat edip istima' eden karındaşlarımı karîben ziyâretîyle mesrûr eyleye. Âmin.

Bâb-ı Gâsl-i Hücre-i Saâdet:

Ma'lum ola ki *Hücre-i Saâdet*, bir sene de üç defa gâsl olunur. Birisi Rebîu'l-Evvel'in dokuzunda, birisi Receb-i Şerîf'in yirmibirinde, birisi Zi'l-Kâde'nin onsekizinde. Bir gün kandilleri ve bir gün Hücre-i Şerîf'i gâsl ederler.

Resm-i Gâsl-i Hücre-i Şerîf:

Ma'lum ola ki: Evvela Hücre-i Şerîf'in ağalar tarafında olan *Bâb-ı Şâmî* ta'bir olunan kapıyı küşâd edip, ağalar üç bölük olup gâsl iderler. Bir bölüğü sikkîn resminde demirlerle kazıyarak ve bir bölüğü hurma dalından süpürge ile ve su ile gâsl ederek ve bir bölüğü kebir sünger-

ler ile silerek saf saf biri biri ardınca âdâb ile gasli tamam iderler. Hâsıl olan mâ-i gasli hâric-i Hücre-i Şerif'te mevcut olan ehl-i muhabbet, şeker şerbeti gibi nûş ve yüzüne gözüne sürdükten sonra, hâdim-i Hücre-i Şerif ağaları bazı ehl-i muhabbete ve a'yan ve eşrâf-ı beldeye hediye götürüp azim bahşişler ve külli menfaatler hâsıl olur. Minvâl-ı meşruh üzere gasl olunurken cümlesi bir ağızdan bülend-âvâz ile “*Lâ ilâhe illallah*” deyu zikre başlarlar. Ve taşrada olan züvvâr bir ağızdan salât ü selâma başlarlar. Harem-i Şerif'in içi bir hal kesb eder ki, cümle huzzâr-ı meclisin vücudlarında rahşe gelip, gözlerinden yağmur gibi yaş başlar akmağa. Bir mehâbet ve bir dehşet ve bir safây-ı ruhanîdir ki takriri mümkün değildir. Ru'yete muhtaçtır. Hemen Allahu Azimu'ş-şân cümleyi o zevkle zevk-yâb eyleye. Amîn.

Bâb-ı Aded-i Ağa ve Hâdim-i Sultân-ı Enbiyâ:

Ma'lûm ola ki hadim-i Resûlullah olan seksen ağadır. Kırkı acemîdir, yani battâl ta'bir olunur. Kırkı habezîdirler, ehl-i hizmettir. Eğer habezîden biri giderse battâldan biri yerine idhâl iderler. Mezkur Habezi ta'bir olunan kırk ağanın onaltısı bevvâb-ı Nebi aleyhisselâmdir. Ve bu bevvâba Şeyhu'l-harem dahi dâhildir. Dahi bu on altı bevvâbın dördü zâbittir ve yol ile olurlar.

Nâib-i Harem,
Müsteslim-i Harem,
Hazinedâr-ı Harem,
Nakîb-i Harem,

Ve bu onaltı bevvâb-ı Nebî nöbetle gecede dörder kişi Hücre-i Şerif'e hizmet ederler. Bir gün ve bir gecede her ne fütûhât olursa nöbetçi ağalarıdır. Ona kimse karışmaz. Hatta Şeyhu'l-Harem dahi onların biridir. Lâkin bu mezkûr, dört zabıt içinden yol ile olur. Amma Şeyhu'l-Harem başkadır. Taşradan gelir. Âdâb ve erkânlarına hiç söz olmaz. Bu dört bevvâb-ı Nebî'den gayrı olan ağalar gerek Acemîden ve gerek Habezi'den külle yevm yirmi yirmi beş ağa, Ashâb-ı Suffe makâmında ikidiz üzerine huzura müteveccih oturup kimi tilâvet, kimi zikir ile meşgul olurlar. Gayet mübarek adamlardır. Leyl ü nehâr

onların duası ve muhabbeti üzerimize lâzımdır. Allahu Teâla muhabbetleriyle kalbimizi imlâ eyleye. Âmin.

Bâb-ı Aded-i Ferâşet-i Şerif Fi'l-Asıl:

Ma'lum ola ki ibtida vaz olunan ferâşiyet-i Şerif, her bir ferâşiyet yirmi dörder kırat olmak üzere yüz kırk ferâşettir. Bu yüz kırktan birisi yirmi dört kırat olarak taht-ı pâdişâhiye bağlıdır. Ve nısf-ı ferâşiyet ki on iki kırat, Şerif-i Mekke'ye bağlıdır. Ve rub'-ı ferâşiyet ki, altı kırat Hücre-i Saâdet'te ferrâş-ı leyle bağlıdır. Ve rub'-ı âharı olan altı kıratı Nakib-i Ferrâşa bağlıdır. Mâ-bâkisinin her bir kıratı altışar-yedişer-sekizer ferâşiyet olarak üç-beş bin ferâşiyet olup, tekessür etmiştir. Herkes bu devlet ile şeref-yâb olması için, Devlet-i Âliyye böyle murad etmiştir. Cenâb-ı Mevlâ bi-hürmeti'n-Nebî Aleyhi's-selâm bu Devlet-i Âliyye'yi ile nihâyeti'd-deverân ibkâ eyleye. Âmin.

Bâb-ı Kâide-i Cuma; Edâ-yı Salât:

Malûm ola ki, Cûma günü ezâna bir saat kala müezzinler minarelerde salât ü selâma başlarlar. Ehl-i Belde cümlesi fevc fevc mescide hâzır olup huzura karşı kimi salâ ve kimi tilâvet ve kimi zıkr ü tesbih u tehliil ile meşgul olurlar. Ve mahfelde devr- han makâmında nöbetle birer birer kâimen huzura karşı bülend-âvâz ile “*Essalâtu vesselâmu aleyke yâ Seyyidenâ yâ Resûlallah*” deyü feryâd ederler. Çâk-ı ezân tekarrüb edince vakta ki vakt duhul eder. Cümle minârelerden Ezân-ı Muhammediyye'ye başladıkları gibi cümle cemaat sünnete şurû ederler.

Ezânlar tamam olunca herkes sünneti kılıp, tamam edip hâzır olurlar. Ezân bittiği gibi hatib efendi huzûr-ı Saâdet'te Efendimizden destur alıp üç âyet-i kerime ve “*İmellâhe ve melâiketehu yusallûne ala'n-Nebiy...*” (56/ Ahzâb Sûresi 33.) âyetini kıraat ederken, Minber-i Şerif'e tayin olan ağalardan birisi Kemâl-i âdâb ve ta'zimle gelip Minber-i Şerif'in perdesini ref' edip kapısını açar. Yemin ve yesârında olan alemleri küşâd edip, muntazır iken mahfelden müezzinler salât ü selâma başlarlar. Bir de o vakit hatib efendi Huzur-ı Saâdetten Minber-i Şerif'e teveccühte önünde bir eli asâlı Çorbacı ve bir de müezzin min-

ber ta'bir olunur bir zat elinde kılıç ve boynunda ridâ, ba'dehu, hatib başını şal ile pûşide etmiş ağır ağır vakar-ı âdâb ile gelip, minber kapısından girip, bir kaç kademe fevkinde kuûd eder. Ba'dehu mahfelde hazır olan müezzinler cümlesi kıyam edip, dururlar. Hatib Efendi'nin önünde gelen müezzin minber kapısında Hatib Efendi'ye dönüp, minber kapısı önünde bir kerre (Allâhu Ekber Allâhu Ekber) diye ezâna başladığı gibi, mahfelde hâzır olan müezzinler cümlesi bir ağızdan (Allâhu Ekber Allâhu Ekber) diye bir ezâna da onlar başlar. Bir aşağı dan ve bir yukarıdan bu usul üzere tamam ederler.

Badehû baş müezzin Lagv hakkında olan hadis-i şerifi kıraat edip, sukûteder:

“Hâzâ hadisun şerîfun an Ebî Hureyrete radiyallahu Teâlâ anhu ennehu kâle anî'n-Nebiyyi sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem: “İzâ kulte lisâhibike yevme'l-cumuati 'Unsut!' ve'l-imaâmu yahtubu, fekad lağavte.”

“Unsutû! Rahimekumullâh.”

Badehû, hutbe-i şerifi kıraate başlar. Müezzinler tardiyeye- tasliyeye alurlar. Ba'dehu cumhûr ile ikâmet ve cumhûr ile tekbir alırlar. *Yâ Rabbi'ğfir* alırlar. Ayete'l-Kürsi ve tesbihât ve âmin cümle cehriledir. Hatta kable'd-duâ “ *Yâ Latîfu Yâ Kâfi* ” okurlar. Amma cum'aya mahsustur. Sair evkâtta tekbirden mâ-adâsı hafidir. Lâkin bu meclis bir meclistir ki, herkes kendüden geçer bir zevk-i ruhânîdir ki kâle gelmez. Ru'yete muhtaçtır. Hatta ehl-i belde beyninde öyle meşhurdur ki Aleyh's-Salâtu ve's-Selâm Efrendimiz bilâ teklif hazzan evkât-ı hamsede cemaâte hazır olurlar, deyü ulemâsı ittafak ediyorlar. Zira bizim imânımız Efendimiz Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm “hayyun fi kabrihi”dir diye itikâd etmektir derler. Öyle olduğu gibi, bir kerre tefekkür eyle bu âleme geldin. Bunca sene ömür ifnâ ettin. Fikr ü maâş, tûl-i emel ile imrâr-ı vakt ettin. Seninle gitmeyecek ve seni terk edecek şeylerin muhabbetiyle bir işte oldun ki devlet-i sermedeyn, mal ü evladın sana nef' vermediği vakit ki vakt-i halet-i nez'dir. Kimse halinden bilmez. Ve kimse sana meded-res olamaz. İşte o vakitte dest-gîrimiz olan Resûl-i Ekrem ve Nebiy-i Muhterem Efendimizin (s.a.s) ziyâret-i şerifte bir tarikiyle muvaffak olmama kişiye gayet büyük elem ve bundan eşedd bir gam olur mu ?

Nice bir gaflet, nice bir gayret-i muhabbet “ *Fidâke ebî ve ummî ve*

mâlî ve evlâdî ve rûhî- Babam ve anam ve malım ve evladım ve ruhum yoluna feda olsun!” değil midir? Sen hemen gir yola “ *Allahu veliyyu’t-tevfîk- Muvaffakiyet Allah’tandır* ” mazmûnu üzere sa’y et. Bir gün evvel ol makâma yüz sürüp, ol cemaate hâzır ola gör. Bir cemaat ki, saf fin başında on sekiz bin âlemin fahri Muhammed-i Mustafa (Salla’llâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz ola. Ve bir yere secde edeceksin ki, “ *Ravdatun min riyâdî’l-cenneti- Cennet bahçelerinden bir bahçe*” ola. O kimse-nin dünya ve âhireti mamur olmaz da kimin olur? Hatta ulemâ-i Medine bir müjdeyi azime dahi haber veriyorlar ki “ *Men zâre kabrî ve cebet lehu şefâatî- Kabrimi ziyaret edene şefaati mutlaka erişir.*” hadisin-deki “ *Vecebet lehu- mutlaka erişir*”de müjde-i azime vardır. Efendimizin şefaati ehl-i imâna vâcibdir. Öyle olunca, “Benim kabr-i şerifimi ziyâret eden ümmetim elbette imanla gider.” demek olur. Muhbir-i sâdik’tır, Sâdiku’l-va’dtir. Sû-i hatimeden emin olmak müjdeyi azime değil midir? Vallahi’l-Azim her kim niyyet-i hâlisa ile teveccüh ederse fakir ise ganî olur. Medyûn ise halâs olur. Mariz ise şifâ bulur. Mücrim ise mağfûr olur. Güç işleri âsân olur. Zelil ise azîz olur. Her murâdî hâsıl olur.

Hemen Cenâb-ı Mevlâ bu Risâle’yi aşk ile kıraat eden karındaşlarıma Aşk-ı Muhammedî’yi ihsan edip, kereminden her birini o saâdetde mazhar eyleye. Âmin. Bu biçâreyi dâhi hayr ile yâd idenlere ru’yet-i cemâliyle ikrâm eyleye. Âmin.

Bu fakirin muradı ancak din karındaşlarımı teşvik ile edâ-yı fari-za edip; edâ etmiyenlerin hakkında olan hadis-i şeriflerin tehdidinden olan halas bulup ehl-i saâdet zümresine idhâl olmaları niyazında bu Risâle’yi tahrir e şurû ettim. Cenâb-ı Mevlâ tesirini halk edip cümle ümmet-i Muhammed ile bu biçâreyi dahi iki cihanda mesrur ve niyetimle me’cûr eyleye. Âmin. *Bi- hürmeti Seyyidi’l-mürselin.*

Bâb-ı Resm-i Mevlüd-i Şerif:

Ma’lum ola ki, leyle-i mevlid-i ba’de’l-ihya sabah namazından sonraki on ikinci gündür, Bâb-ı Nisâ önünde meydana bir kürsü korlar. Müvâcehe’ye karşıdır. Cümle eşrâf-ı Medine, Kâdı-ı belde ve şeyhu’l-Harem ve sair ağalar ve zâbitan alâ-meratibihim otururlar. Züvvâr, et-

rafına cem olurlar. Üd u amber âsûmâne peyveste ve neşr-i gül-âb ile Harem-i Şerifin içi ıtır-nâk oldukta, hutabâdan beş kimse nöbetle kürsüye çıkıp arabî Mevlid-i şerif kıraat olunur. Ba'dehu dua sonra şerbetler içilir. Herkes evlerine giderler. Tulû-ı şemsden kuşluk vaktine dek tamam olur. O gün dükkanlar açılmaz. Dersler okunmaz. Ve bir kimse iş ile meşgul olmaz. Toplar atarlar. Şenlikler ederler. Sağır-kebir libas-ı fahireler giyip birbirleriyle muâyede ederler. Ol güne gayet tâzim ederler. Ehl-i belde beyninde *îyd-ı ekber* budur deyü itibar ederler.

Zira bugünde Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa aleyhi's-salâtu ve's-selâm Efendimizin dünyayı teşrifleri günüdür ki, âlem yeniden can buldu. Cihân nur ile münevver oldu. Sâir Leyâli-i mübârekeler, Ramazan, Bayram, Hac ve Kurban cümlesi onun hürmetine ihsan oldu.

Ve Furkân-ı Azimu'ş-Şan nâzil oldu. Öyle zât-ı âli-kadrin teşri-fi günü İyd-i Ekber olmaz da ne olur? O gün de cemi' işten beri olup izhâr-ı sürûr etmek cümle ehl-i imâne farz gibidir deyü her kes zevk ü safâ ederler. Kabile-i Arab'da gayet a'mâl-i hasenedendir. Allah cümlemizin kalbinde aşk-i Muhammedi'yi müzdad eyleye. Âmin.

Bâb-ı Resm-i Receb-i Şerif:

Malum ola ki Receb-i şerif'in on ikinci gecesini ehl-i Medine, Hazret-i Seyyidina Hamza (r.a.) hazretlerine cem olurlar. Medine-i Münevvere'ye bir buçuk saat Cebel-i Uhud kurbünde müstakil Türbe-i şerifleri vardır. Etrafı şühedâ ile memlûdur. Şehid olan dendân-ı saâdet dahi andadır. Tahvil-i kible olan çifte mihrâb o mahalle karibtir. Etrafına çadırlar kurup sabaha dek şenlikler edip dualar ve niyazlar ederler. Gerek şehirde ve gerek sahrâda mevcut olan sibyan, o gece fişekler atıp huccâc-ı müslimîne ve surreye selâmeti için dua ederler ki, o gün Âstine-i Aliyye'den surre Üsküdar'a geçer. Bir güzel âdetdir. Allah cümlemizi o meclise dahil eyleye. Âmin.

Ve dâhi ma'lum ola ki, mâh-ı mezbûrun yirmi üçünde *Recebiyye* derler. Kabile-i Araptan gürûh gürûh gelmeğe başlarlar. Üç gün üç gece bir cem'iyet olur ki Hac vaktinden çok ziyade olur. Hatta gerek derûn-ı kale ve gerek Harem-i Şerif'in içi âdem deryâsı olur ki, inil inil inler. Ve bunlar bir rutbe âşik ki vasfa gelmez. Ve bunlara ehl-i

belde *Rikâb* tabir ederler. Cümlesi hecinler ile gelirler. İyâlleri yanında, nafakaları yanında, kimi Yemen'den ve kimi Mekke'den ve kimi Tâif'ten ve kimi şarktan ve kimi Yenbû'dan, Avâlim'den, Kubâ'dan fevc-fevc, kabile kabile, yüzleri toz ile mülemmâ, gözlerinden yağmur gibi yaş akarak, kasaidler okuyarak

“ *es-Salâtu ve's-selâmu aleyke yâ Rasûlallah, yâ Şefî'a'l-muznibîn, yâ Rasûlallah, el-emân!*”

deyü feryâd ü figân ederek Harem-i Şerif'e dahil olup yüzlerini yere sürerek huzura varıp, atebe-i saâdete sarılıp, bir mertebe bükâ ederler ki, insan mütehammil değildir. Bir adamın kalbi taş olsa yağ gibi erir. Ve bu üslûp üzere üç gün üç gece Harem-i şerif'in içinde halka halka huzura karşı otururlar. İçlerinden birisi elhân-ı arabî ile medh-i Resûl'e başlayıp bir miktar okuyup, bend başlarında cümlesi bir ağızdan bükâ ederek

“*Merhaben bike yâ Muhammed,
Merhaben fiyye,
Merhaben yâ Hilâlu halle min Vâdi'l- Kubâ,
Yâ men azhara'd-Dîne ve benâ!*”

deyü feryâda başlarlar. Harem-i şerif'in içinde hazır olanların vücutları bilâ ihtiyar lerze-nâk olup, her mûyları ok gibi libâsından taşra çıkıp, gözlerinden akan yaş tabir olmaz ve kimse tâkat getiremez ve herkes mebhut olurlar. Üç gün üç gece bu hâl üzere olurlar. Dördüncü günü ki, mi'rac gecesi ba'de salâti'l-asr, *Bâb-ı Rahme* önüne huzûra karşı bir kürsü koyup *Mu'cize-i Nebi* ve *Mi'rac-ı Muhammedî* kıraat olunur.

Cümle eşrâf-ı belde hazır olurlar. Harem-i şerif'in içi dışı ve o meydan bir rütbe cemiyet olur ki, iğne bıraksan yere düşmez. Çâk-ı güneş gurub edince salât u selâm ederler. Bir mehabetli meclis olur ki, vasfa gelmez. Misâl-i Arafat o gece dahi kemâ fi's-sâbık âyinlerini icrâ edip Şâfiî ile sabah namazını kılıp, cümlesi birden hecinlerine suvâr olup, sabaha bir saat kala bükâ ederek (*elvedâ, ya Muhammed, elvedâ*) deyü feryât ederek, kasideler okuyarak beldelerine azimet ederler. Cümle ehl-i belde bunlara istikbal edip, bunların âh u enînlerinden mütessir olup, bükâ ederek, hânelerine avdet ederler. Belde içinde o gün kimseler kalmaz. Ve bunlar vilâyetlerinde varıp, tehniye ediyorlar. Elsine-i Arapta buna Hacc-ı Nebî tabir ediyorlar. Senede bir gün

mahsus Efendimizi ziyaret için geliyorlar. Bu âyin, hasene olduğuna şüphe yoktur. Hemen Cenâb-ı Mevlâ kalbimize aşk-ı Resûlullahı ânen fe-ânen müzded eyleye. Âmin.

Bâb-ı Ahvâl-i Şâban ve Leyle-i Berât:

Malum ola ki, Şâban-ı şerîfin on beşinci *şâhen-şâh* tabir ederler. Cümle sıbyân-ı Medine, elvan kağıtlar ile ve teller ile müzeyyen olmuş fenerler tedarik edip, her birisi otuz, kırk, elli paraya dek, herkesin anası ve bâbası, fakir ve gani alıverirler. Yetim olanlara ganiler alıverirler. Bu üslûb üzere cümle beldeyi devrederler. Her evden şem'a ve hurma verirler. Kulûb-ı sıbyânı tatyib ederler. Ve yine mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzunda, cümle sıbyân, hâric-i sûrdan alay edip, içinden biri, Şeyhu'l-Harem ve biri Kâdı-i belde ve biri Emir-i Hac olup mükemmel alay ile Ramazan-ı şerifi içeri getirirler. Bu dahi Ramazan-ı şerifi ta'zimdir. Kâide-i belde ve âdet-i sıbyândır. Bir güzel şey, Allah cümleye ru'yet nasip eyleye. Amin.

Bâb-ı Resm-i Ramazan-ı Şerif:

Malum ola ki, Ramazan-ı şerifte cümle ehl-i Medine, Harem-i şerifte iftar ederler. Evlerde o vakit bir erkek yoktur. Taamları hâtonlar âmâde ederler. Herkes Harem-i şerifte namazı kılıp, misafir var ise alıp hanelerine gelip, taamlarını edip, vakt-ı 'işâya kadar mezâklarını icra ederler. Amma bu vakt-i iftar, bir mertebe zevk-i ruhânidir ki, vasf olmaz.

Evvelâ, akşama yarım saat kala sakkâlar mahzenlerde mahfuz buz gibi *Ayn-ı Zerkâ* suyunu zevraklarla getirip herkesin önüne üçer beşer zevrak korlar. Evli olanların hanelerinden iftarlar gelip, önlerine korlar. Bu tepsi içinde ufak tabaklar ile börek, peynir, hurma, helva ve üstü pûşîdelidir. Bu minval üzere herkes huzura karşı müteveccih olurlar. Kimi tilâvet ve kimi delâil okur ve kimi zikreder ve kimi boynunu eğib bükâ eder.

Harem-i şerifin içi bir halı kesbeder ki insan takat getüremez. Nur-i Muhammedilemcân ider. Bir de ezanlar başlar. herkes sağın-

da ve solunda olanlar (tefaddal ya ehî) deyü hitab edüp iftar ederler. Üç-beş dakika ikâmeti tehir ederler. Zaman garben yürür. Herkes baki iftarı anlara taksim eder. Cümlesi mütenâlim olur. Ba'dehu ikâmet olur. Namazı kılarlar. Minval-i meşruh üzere herkes hânelerine gidüp safâlarında olurlar. bu iftar Harem-i Şerif'te üç yüz yerde olur. Bâkisiyle cümle guruba' kifaflanırlar. Bir eyû âdet zira Ramazan'a karib etraftan katı çok fukarâ ve guruba cem' olurlar. Gâlîba gurabaya it'am için Harem-i Şerif'e iftar tertib etmişler deyü bu fakirin hatırma geldi. Zira bu kadar gurabâyı evlere götürmek mütahammil olmadığı için bu nizamı vermişler deyü cezm eyledim.

Bâb-u Adab-ı Salât-ı Tervîha:

Vakta ki salât-ı 'işâyı cemaat-ı vâhîde ile edadan sonra ikişer rek'at sünneti kılıp, herkesin başka başka imamları vardır. Otuz kırk yerde cemaat olup, gürûh gürûh salât-ı tervîhayı edâya başlarlar. Her imamın önünde birer güveği feneri vardır. Kimisi yeşil, kimi sarı ve kimi kırmızı ve kimi beyaz, türlü türlü renkler ile Harem-i Şerif'in içinde kimi *Allâhü Ekber* der, kimi okur, kimi selâm verir. Bir safâ, bir cümbüş ki gınâ gelmez. Hatim ile kılan, sûre ile kılan var. Her biri bir türlü.

Vaktâ ki, tamam olur, sonra mum alayı olur. O dahi bir acayıp resimdir. Çünkü her gece iki altun kebîr şamdan ile balmumu Hücre-i Saâdet'te yanar. Ammâ Ramazan-ı Şerif'e mahsus sekiz şamdan vardır. Onlar dahi otuz gece yanar. Her gece o şamdanları bade't-tervîha âdâb ve tâ'zim ile alay edip, Âhir-i Harem'de mum hazinesine götürürler.

Bir garib erkândır. Ve bu Hücre-i Şerif'ten mumları çıkarmağa birkaç gün evvel tezkire verirler. Dâhil-i tezkire olmayan bu hizmete nâil olamaz. Zira herkesi dâhil-i tezkire etmezler. Ayân u eşrâf u ulemâ ve müderrisin ü eimme vü hutabâ ve Hâkim-i belde vü Hâkime müteallik olanlara mahsustur. Hamden Lillâhi Teâlâ bi-himmet-i evliyâullah bu bîçâre o hizmeti celile ile şeref-yâb oldum. Kâdi-i Belde'ye taallukum sebebiyle Hâdim-i Rasûlullah oldum.

Bâb-ı Resm-i Alay:

Malum ola ki, evvelâ Şeyhu'l-Harem ve Nâibu-i Harem bol yeni birer ferace ve üzerinden Târik-i Sa'diyye nukebâsı gibi birer şal bağlayıp, uçlarını kıvırırlar. Cümlesi bu kıyafetle Hücre-i Saâdet'in kapısına cem olurlar, ki ona Bâb-ı Şâmi derler. Ağalar tarafında meydana karşıdır. İçeriden nöbetçi ağalar gelir, kapıyı küşâd ederler. Badehû Şeyhu'l-Harem ve Nâib-i Harem ikisi Hücre-i Şerîfe girerler. Mâ-bâkisi kapıda salât u selâmla muntazır olurlar. Şeyhu'l-Harem ve nâib-i Harem iki kebir altın şamdanı alıp tâzim ile mum hücrelerine götürürler.

Bâki Ramazan'a mahsus olan sekiz adet şamdanı birer ağa, tâzim ile getirip, Bâb-ı Hücre-i şerifte o hizmet-i celileye bâ-tezkire memur olan zevat alâ merâtibihim tezkiresinde kaçınıcı mum yazar ise onu tâzim ile alıp salât ü selâm ederek dizilirler. O vakit Harem-i Şerîfte yanan Mihrâb ve Muvâcehe mumlarını ferrâşin birer-birer alıp, cümlesi gelip alaya dizilirler. Hücre-i Şerif mumları ileri, ve Harem-i Şerif mumları ardınca gitmeye başlar. İki tarafında otuz kırk ağa ferrâce ile dört eli asâlı çorbacı önünde ağır ağır tazimle mum hazinesine giderken müezzinlerden biri Hücre-i Şerîfe karşı bir yüksek yerde bülend-âvâz ile ağır ağır Efendimiz aleyhi's-salâtu ve's-selâmu vasfa başlar.

Badehû salât u selâm ve ashâb-ı Güzîn efendilerimizi yâd ettikten sonra Padişah-ı Din-i İslâm'a ve Huccâc-ı Beyti'l-Harama ve sâir erkân-ı Din-i Devlet-i Aliyye'ye ve cemî-i ümmet-i Muhammed'e dua edip Fatiha oluncaya kadar mumlar hurma bahçesine varır. O mahalde sıbyân-ı Medine karşı gelip, ellerinden mumları alıp süratle koşarak mum hazinesine götürürler. Badehû herkes mahallerine giderler. Lâkin bu meclis bir rütbe safâlıdır ki hiç kâle gelmez. Bir kerre görenin hayâli gözünden gitmez. Allahu Azimu'ş-Şân gitmeyenlere ru'yet ve bu fakire tekrarını nâsib eyleye. Amin.

Bâb-ı Vakt-i İmsâk:

Malum ola ki, imsâke bir buçuk saat kala herkes yemeğini yiyip, birer ikişer Harem-i Şerîfe cem olup halka halka olurlar. Mumlarla kimi tilâvet-i Kur'ân, kimi Delâil ve kimi zikr ü tesbihe başlarlar. Harem-i Şerif'in içinde Kağıthane çağlayanları gibi ibadet sadâsı

âsumâna çıkar. Ravza-i Mutahhara'nın râyiha-yı tayyibesi, huzzâr-ı meclisi mest etmiş, melâike-i ızâmın kanatlarının rüzgârı müşâhade olunur. Minarelerde kasâidler, salât u selâmlar okunur.

Bu zevk ile zevk-yâb iken vakit takarrub ettiği gibi, ashâb-ı hayrâtın vakıfları olan sakkâlar, telatîn kırbâlarla buz gibi suları getirip, yaldızlı taşlar ile ümmet-i Muhammed'e sebile başlarlar. İstekli olanlar imsak ederler.

Badehû vakit gelip, müezzinler ezânlarla başlarlar. Tamam olduğu gibi Reisiyye minaresindeki müezzin inip, muvâcehe-i Saâdet'te, şebeke-i şerifin önünde kemâl-i huzû ve huşû, âdâb u tâzim ile durup bir kerre *Allâhu Ekber Allâhu Ekber* deyip, ezân-ı Muhammediyyeye başladığı gibi mukaddemen zikr olunan ibâdet sadası kat' olup sıyt ü sâdâ kalmaz. Hâzır-ı mecliste dahi liyakat kalmaz. Kaçan ki “*Eşhedu enne Muhammeden Rasûlullah*” der, kişi yakasını çâk edip, dağlara düşeceği gelir. Sabrı mümkün değildir. Gözlerinin yaşı yağmur gibi akar. Kimsede ihtiyar yoktur. Bade'l-ezân sünnete şûrû-ı ikâmet olup Şafii ile sabah namazını kırlarlar. Dahi Hanefi vaktine bir saatten ziyade kalır. Sabaha dek dersler ve mektepler okunur. Bade tulûi'ş-şems herkes hânelerine gidip vahdet ederler. Vakt-i zuhura dek otuz gün otuz gece bu zevk ile zevk-yâb olurlar. Allahu Teâlâ cümleye o devleti nasib eyleye. Âmin.

Bâb-1 Edâ-yı Salât-ı İyd ve Resm-i Bayram:

Malum ola ki, Salât-ı İyd, bir Bayram-ı Şâfiî ve bir Bayram-ı Hanefî kılar. Lakin Şâfiî onbeşe tekbir ile kılar. Çünkü onlarda vacip yoktur. On ikisi sünnet, üçü farzdır. Kable'ş-şurû müezzin “*es-Salâtu takabbele minkumu'llâh- Namazımızı Allah kabul buyuruversin!*” diye nida eder. İktida ederler. İftitah tekbiri kable'l-kıraat tekbir, bağlama, rükû. Yine kable'l-kırâe tekbir, bağlama, rükû cümlesi onbeştir. İki rükû, bir iftitah farzdır. Bâkisi sünnettir. Badehû hutbe kıraat olunup, dua olur. Sonra birden cümlesi muvâcehe-i Şerif'e varıp, atebe-i Saâdet'e yüz sürerler. Salât u selâm edip, ibtida Rasûl-i Ekrem ve Nebiyy-i muhterem (s.a.s.) Efendimiz ile muâyede ederler. Sonra hanelerine giderler. Bir kerre mulâhaza eyle ki, bir İyd ki Rasûlullah ile

muâyede oluna ıydeyn ve sâdeyn değil midir? Bu devletle şeref-yâb olmaya mal değil, belki can fedâ olur. Heman Allahu Azimu'ş-Şan kalbimizden hubb-i mâsiva def edip, ziyaret-i Şerif'i ile mesrur eyleye. Bir Hürmet-i seyyidi'l-Mürselin. Âmin.

Sakın bu fırsâtı çıkarma elden
Seni sen kayırırsın umma elden

mefhumu üzere menzil-i maksuduna bir gün evvel varıgör. (*Allâhümme yessir!*) Badehû üç gün şenlikler edip, kaleden toplar atarlar. Birbirlerine giderler gelirler. Orada kahve ve berber dükkanı yoktur. Ya mes-cide, ya hanelerinde eğlenirler. Dükkan edebtir. Sağır ve kebir, talib ve âlim, bâba ve evlâd cümlesi birbirinin elini öperler. Mani değildir, baba evlâdın, evlâd babanın kezâ ve kezâ birbirinin her nerede olursa olsun elini öperler. Sakınma yoktur ve her bir namaz akabinde yemin ve yesârında olan fakir ve gâni bây u gedâ elbette el öpüşürler. Sünnettir derler. Lâkin bir a'mâl-i hasenedir. Sâhibini kibirden hıfz edip, muhabbete bir vesiledir.

Bâb-ı Arz-ı Deyn-i Cirân Huzûr-ı Habib-i Rahmân:

Ma'lum ola ki Zilkâdenin on yedinci gecesi beyne'l-işâeyn cümle ehl-i belde Huzur-ı Saâdete varıp, herkes deynini arz edip, “*Ya Resûlullah! Şu miktar deynim var. İhsan eyle.*” deyü salât ü selâm ederek Şebeke-i Şerife'den içeri buğday bırakırlar. Teraküm iden buğdayı ağalar alıp ekmek yapıp bazı kimselere hediye ederler. Mücerreptir, o sene huccâc gelip gidince bir kimsenin dünyada hiç bildiği olmasa deyni kadar şey be-her hâl feth olur. Hatta bu biçâre dahi o gece tefekkür ettim. Borcum yok. Bu devletten mahrum olmayım ve defter-i Rasûlullah'a ismim kaydolması için bir mikdâr buğday alıp, “*Ya Rasûlullah! Bu derviş-i biçâre Ahmed-i derd-mendini atiyye-i ih-sanınla mesrûr eyle.*” Deyip, salât u selâm ederek, bi-hurmeti'n-Nebi o sene buğday adedince fakire altın feth oldu.

İslâmbol'dan me'mul olmayan yerlerden mektup ile sürreler zuhûr etti. Hatta Erzurum'dan kırk kuruş geldi. Böyle mücerrebtir. Esrâr-ı Medine'dendir.

Hikâye-i Evvel:

Malûm ola ki, ehl-i beldeden şöyle menkuldür ki bir kimse ıyâliyle şöyle ahd etmişler ki, seninle bu sene kanâat edelim. Borç etmeyelim. Zira her sene Huzûr'a varıp, "Ya Rasûlu'llah! Şu kadar deynim var, demekten hicap ediyorum." Diye, kemâl-i edepten o sene borç etmemişler. Amma geçen seneden buğdaycıya bir altın borcu kalmış. Lâkin hatırından çıkmış. Vaktâ ki o gece geldi herkes cem oldu. Deynini arz etmeye o zatın borcu olmadığından o meclise varmadı. O kimse o gece ma'nâsında görür kim, Hücre-i şerîf küşât olmuş. Bir âlî divan kurulmuş. Saâdetle Efendimiz aleyhi's-salât ü ve's-selâm bir kürsü üzerine iclâs buyurmuşlar. Cümle ashâb o mecliste hazır-ı Hz. Şâh-ı vilâyet Efendimizin yedinde bir defter, ehl-i Medine'yi birer birer ashâb efendilerimiz huzûra getirip, "Yâ Rasûlu'llah! Filan b. Filan şu kadar deyni var diye arz olundukta, erilsin diye saâdetle emr buyurduklarında, Şâh-ı vilâyet efendimizin yedindeki deftere kayd buyurlar

O kmse dahi huzura varıp, arz olundukta, saâdetle hitap etmişler ki, geçen seneden bir altın buğdaycıya borcu verilsin. Onun bu sene bize ihtiyacı yoktur, diye emir buyurdukta, "Bîçâredir, derd-mendâh u enîn ile vücudu lerce-nâk olup, bükâ-i şedîd ile bir kere bîdâr olup, yüzü üstüne sürünerek huzûd-ı saâdete varıp. Atebeye yapışıp, "Aman Yâ Rasûlu'llah affeyle. Ben kim olam ki, sana ihtiyacım olmaya. On sekiz bin âlem sana muhtaçtır. Yâ Rasûlu'llah aman el-aman." Diye azîm bükâ ederek tâib ü müstağfir olup, âhirü'l-ömr borçtan hâlî olmadı." Diye diye nakl olunur. Onda borçsuzluk memduh değildir. Ehl-i beldeyi kimseye muhtaç etmez. Onların gınâ-i kalbleri, nizâm-ı halleri vardır. Hemen Cenâb-ı Mevlâ. Cümleye âkıbet hayr-ı ihsan eyleye. Amin

Hikâye-i Sâni nakl olunur ki:

Ehl-i belde beyninde meşhurdur ki, Anadolu cânibinden bir âşık-ı sâdik gelip, mücâveret edip müteehhil olmuş. Müddet-i vâfire ikamet sebebiyle Hücre-i Şerife'de bir hizmet-i celile ile müşerref olup, bir za-

man geçtikte mahmûm olmuş. Hareret-i hummâ ile bir gün hatırına gelmiş ki, “*Şimdi vilayetimde olaydım. Şu filan yogurttan bir tas ayran içeydim.*” diye hâtırına gelmiş. Maahâza lisâne gelmemiş iken o gece Şeyhu'l-Harem'e saâdetle amir buyurmuşlar ki, “*Bizim filan hizmetimizi huccâc ile geliyor. Filan kimseye veresin.*” Şeyhu'l-Harem âdâb ile, “*Ya Rasûlallah! O hizmete ümmetinden filan kimse memurdur.*” dedikte saâdetle buyurmuşlar ki, “*O kimseye bizden selâm eyle, varsın vilâyetinde ayran içsün.*” diye emir buyurmuşlar. Erte gelip, o zâta evinde Şeyhu'l-Harem emr-i şeriflerini tebliğ ettiği anda, “*Sem'an ve tâaten!*” diye beldesine âzimet edip gitti, diye meşhurdur. Bundan bize bir şey fâide oldu.

Evela bir gönülde iki muhabbet olmaz. Ve hem bir kişi mücave-ret murad ederse kendiyü tezkiye etsün, cemi-i mütelezizât-ı dünyadan geçmiş ise kalsın. Yoksa bir sene misafir olup yine beldesine gitsin. Her ne kadar misafirin noksanı olursa mazurdur.

Bu mahalde imam-ı Azâm kavli üzere hareket lâzımdır. Zira buyurmuşlar ki: “*Hayırlıdır, biz bunda, gönlümüz Bâğdat'ta olmadan; biz Bâğdat'ta olup ta gönlümüz bunda olma.*” diye cevap vermişler. Allahu Azimu'ş-Şân gönlümüzden cemii muhabbeti mahv edip, kendi aşkıyla ve Resûlunun muhabbetiyle memlû eyleye. Âmin.

Resm-i Vilâdet:

Ve dahi malum ola ki, bir kimsenin bir evlâdı dünyaya gelse, kırkinci günü bir kat cedid libas giydirip, pâk gâsl edip saçını tararlar. Gül-âb ile yağ ile ta'tir edip, vâlidesi, babası, akraba ve taallükâtı, cümlesi cedid libaslar ile tâhiren ba'de salati'l magrib Hücre-i Saâdet'e götürürler. Cümle ağalar ile Hücre-i Şerif'e dahil olurlar. Badehû mezkûr mâsumu ya müsteslim ya nakîb-i Harem eline alıp, “*Destur ya Rasûlallah!*” deyip, salât u selâm ederek pûşide-i saâdetin altına koyup üstünü örterler. Cümlesi kâimen salât u selâma başlarlar. Yirmi dakika mikdarı meks olduktan sonra, “*Destur Ya Rasûlallah!*” deyip, mâsumu mahallinden ahz edip, vâlidesine teslim mahalline götürürler.

Ağaların bahşişleri vardır, verirler. Öyle meşhurdur ki, ne kadar ağalar masum olsa hiç sadâsını çıkarmaz. Ve hem ekseri ağzı deprenerek çıkar. Hazret-i Risâlet-penâh Efendimiz mübarek yed-i Saâdetleriyle

hurma yedirir, diye meşhurdur. Anın için Medine-i Münevvere’de dünyaya gelenin rüçhâını vardır, bilâd-ı sâire’de dünyaya gelenin üzerine, Zira yed-i Peygamberîden hurma tenâvül ettiği için. Ehl-i Medine’ye muhabbet, Efendimiz’e râcidir. Allah, kalbimizde muhabbetlerini ânen fe-ânen müzded eyleye. Âmin.

Bazı kimse darb-ı mesel yerine, “*Karşımda Medine fukarası gibi ne durursun!*” deyü tabir ederler. İyâzen billah-i Teâlâ tahkire mukarin olursa küfür şâibesi vardır. (*el-Hazere el-Hazere min haza’l-Kelâm*)

Ehl-i muhabbete bir vechile tahkiri mucib kelimat ve vaz’-ı hareket yakışmaz. Belki Ehl-i Medine’yi gördüğü yerde kıyam etmek, vâcibe-i zimmetimizdir. Zira hem cîrân-ı saâdet, hem merd-i garib, hem misafir, onlara tazim ve ikrâm Efendimiz’e râcidir. Aleyhi’s-salâtu ve’s-selâm cîrânını pek sever. Öyle olunca âşık-ı Rasûlullah olanlara lazımdır ki, Efendisinin sevdiğini o dahi sevip, tazim eyleye. Eğer ehl-i Medine’nin, ehl-i Rum’a ettiği ikram ve tazimi bizler mukabele etmek kudretimiz yoktur. Bizler etsek akça ile ederiz. Lâkin onlar mâlen, cânen ikram ederler. Leyl ü nehâr, ehl-i Rum’a ez-dil ü cân duâ ederler. En fakiri bir hacıya ettiği ikram, yirmi kuruşa olmaz. Öyle mun’im zâtlardır.

Hatta hac vakti bir adamın evine bir misafir olup it’âm olunmazsa indlerinde o kimse medhuldur. Zira derler ki, “*Eğer sen adam olaydın, senin hânende birkaç misafir hacı it’âm olunur.*” diye hitab ederler. O sebepten bildik bilmedik kim olursa istikbal edip, niyaz ederek hanelerine da’vet edip, it’âm-ı taâm ve çamaşırını gâsl edip, temiz yataklarla rical ve nisâya bir rütbe ikram ederler ki, senin ettiğin ikrâmı yine sana masraf eder. Netice seni mahcub eder. Öyle olunca bize lâyük değildir ki beldemiz de onların misaferetinden rû-gerdân olma! Mukaddemen onların hakkında olan evsaf mâlum iken, bu makûle şeylere dikkat lâzımdır. Heman hacc edip gelmek ile olmaz. Ve hem bir sene mücaverat edip, her bir şeye dikkat ederek, ashâbıyla ülfet ederek, suâl ederek, sene-yi kâmileyi teknil ederse, bu esrarlara vâkıf olur. Hemen Cenâb/ı Hazret/i Allah, muhabbetleriyle kalbimizi imlâ edip, daima haklarına riâyet etmesini bize muvaffak eyleye. Âmin.

Bâb-ı Vâsf-ı Bakîa-i Şerif:

Ve dahi mâlum ola ki, Bakî-i şerif haric-i sûrda bir mahall-i mübarekte kale-i Medine'nin Bâb-ı Cum'a tarafındadır. Cümle mevtayı o kapıdan ihraç ederler. Bâb-ı Cum'a ağalar tarafında *Hâre* tabir ettikleri yerdedir. Bakî' dedikleri Haric-i Sûrda etrafı divar ile mesdud bir mezaristandır. İçinde başka başka kubbe ve türbeler vardır. Ve kapıları vardır. Kezâlik asl-ı Bakî dahi dört-beş yerde kapısı vardır. Ve derûn-ı Bakî'de fiskiye tabir ederler lahidler vardır. Kapıları vardır. Ekser onun içine vaz ederler. Hisaba gelmez. Alâ-rivâyetin yalnız yetmişbeş bin Ashâb-ı Kirâm var derler.

Şühedâ hiç hesap kabul etmez. O andan şu vakra dek göçen ehl-i belde ve huccâcı kıyas et. Müstakil mezarları katı çok. Amma bir garib esrar, bu gün bir mevtayı defn etseler ertesi gün üzerine bir gayrısını defn ederler. Ol defn-olandan eser yoktur. Hâk-i Şerifi mumellehadır. Ve hem tâbut yoktur. Erkek ve dişi kefeni ile defnolunur. Lahid yapıp, ağzını kerpiçle sedd-edip üzerine toprak korlar. Onda taaffün olmaz. Hem eserde öyle varit olmuş ki, yarın mahşer günü bilâ-hesâb ve lâ-azâb gül sepeti silker gibi Ehl-i Bakia'yı Cennet'e silkseler gerek. Öyle bir mahall-i mübârekde defnolmak değme bir kimseye mukadder olamaz. Eger olursa bundan büyük saâdet olmaz.

Gelelim Bakî'de olan kubbelerin içinde olan zât-ı şeriflere:

Evvelâ i Hazret-i Osman (r.a.) âhir-i Bakî'de müstakil bir kubbedir ki, onun karşısında Murdiatu'n-Nebî (s.a.s.) Halîme (r.a.) bir kubbededir. Ve vasat-ı Bakî'de ammu'n-Nebî (s.a.s.) Hazret-i Abbas ve Hazret-i seyyidünâ Hasen ve Hazret-i İmam Bakır ve İmam Zeyne'l-Abidin (r.a.) alâ rivâyetin Hazret-i Fatımatü'z-Zehra (r.a.) Hazretleri bu mezkurân Hazretler ile maan bir kubbedir. Ve Abdullah ibn-i Me'sud ve Osman ibn-i Mez'ûn ki Efendimizin süt karındaşıdır. Efendimizin oğlu İbrahim (r.a.) hazretleri cümlesi bir kubbededir. Hazret-i Akil ibn-i Ebî Talib (r.a.) bir kubbededir. Benât-ı Rasûlullah (r.a.) Rukiyye ve Zeyneb ve Ümmü Gülsüm (r.a.) ve ezvâc-ı tâhirât yedisi bir kubbedir.

İmam-ı Mâlik (r.a.) bir kubbedir. Nâfi mevlâ Abdullah ibn-i Ömer bir kubbedir. Bunlar Bakia' derunundadır. Hâricte kale kapısı ile Ba-

kia beyninde iki kubbe vardır. Biri Said ibn-i Muaz, birisi Ebu Saidi'l-Hudri'dir. Dahi Bâbu'ş-Şami tarafında şark cânibinde Medine'ye bir buçuk saat, amm-ı Rasulillah hazretleri Hz. Seyyidüna Hamza (r.a.) müstakil türbedir.

Derûn-i Kalede Bâb-ı Mısri ile Bâb-ı Sagir beyninde hisar dibinde Gazâ-i Uhud'ta âlemdar iken şehid olup serini eline alıp, mahall-i mezkûre gelen Mâlik b. Sinan (r.a.) kubbedir. Ehl-i Medine her Cum'a gecesi ba'de salâti'l-asr cümlesi sağır-kebir, ricâl ve nisâ fevc-fevc Bakia' ziyaretine giderler. Merâkidlerin üzerine birer demet yonca yahut fesleğen yahut yeşillik korlar. Sünnet diye hiç terk etmezler. Gayet sünnet-i Rasûlillah'a riâyet ederler. Allah cümlemizi sünnet-i şerifine tâbi ve şeriat-ı mutahharası üzere sâbit-i kadem eyleye. Âmin.

Bâb-ı Ahvâl-ı Cenâze:

Ve dahi mâlum ola ki, bir kimse vefat eder ve beher-hâl mahkemeden icazet tabir iderler, bir tezkire almadıkça gassâl gasl itmez. Bir senede kaç adam vefat eder icâzeden mâlumdur. Ve hem âdet-i belde budur ki cenâze sâhibi her kimse onunla hâzır olan cemaat cümlesi musâfaha ederler. Bادهû cenazeyi alıp önünde cehren zikrullah ederek Bâb-ı Rahmet'ten Harem-i şerife idhal edip, doğru huzûr-ı Saâdet'e götürürler. Muvâcehe penceresine mevtânın başını tutup, kıyâmen salât ü selâm ederek istişfâ ederler.

Bادهû, Mihrâb-ı Osmani önüne vaz' ederler. Bâde's-salâ namazını kılarlar. Er kişi niyetine demezler. “ *es-Salâtu takabbele min kumu'llâh-Namazınızı Allah kabul buyuruversin!*” derler. Bazı kerre üç-beş cenâze cem' olur. Cins-i vâhid ise yani hep erkek yahut hep dişi ise cümlesini bir namaz ile iktifa ederler. Bادهû Bâb-ı Cibril'den ihraç edip tevhid iderek götürürler. Bakîa defnederler ve gassâl ile mezarcı ikisi bir adamındır, mukâtaadır. Şerîf tarafından iltizâm olunur. Ağlaşma feriyad yoktur. Belde-i Tayyibe'de hekim yoktur, Efendimizin duâsı vardır. Bir kimse hasta olsa su içirirler. Eğer geçmez ise huzûr-ı saâdetle varıp duâ ederler. Eğer yine geçmez ise vakt-ı tamam oldu diye hazır olurlar. Yani ölümden havf yoktur. Cümlesi mübeşşir gibidir. Zira eserde vârid olmuş ki: “*Medine körük gibi, vesahım taşra atar.*” diye bu-

yurmuşlardır. Elbette o Belde-i Tayyibe'de sâkin olan, gerek medfûn olan cümlesi ehl-i saâdetdir. Allahu Azimu'ş-Şân cümlemizi civâr-ı Rasûlullah'ta sâkin-i ehl-i saâdet zümresine idhal eyleye. Âmin. Zira ehl-i Belde'de çok kimse müşahade etmişler ki bilâd-ı sâirelerde vefât eden ehl-i imandan bazı kimseler emr-i Hak ile Medine-i Münevvere'ye nakl olunmuş. Yani iskân olan ve onda medfûn ehl-i saâdet olduğuna bu dahi şahittir.

BEYT:

*Deryemenî bîşemenî
Bîşemenî deryemenî
(O yanımda Yemen'dedir,
Ama Yemen'de yanımda da değildir.)*

Mefhumu üzere muhabbette kurb ve bu'd yoktur. Kişi kimi severse anıyla haşrolur. Kimde kim aşkın nişânı vardır. Akibet mâşuka onu ergörür. Hemân Cenâb-ı Mevlâ kalbimizde Aşk-ı Resûlullah gâlib edip, kable'l-mevt ziyaret-i müşâhadesiyle zevk-yâb, bade'l-mevt vuslât-ı civarı ile şeref-yâb eyleye. Âmin.

Bâb-ı Hâriç ve Dahilinde Olan Havadisât:

Mâlum ola ki, Kale-yi Medine içinde *İçkale* derler Yedikule gibi bir müstakil kalesi vardır. Ocakdâr Ağası nefarâtı vardır. Mahkemeye tâbi kâdi-i beldeye hizmet ederler. Muhzarlar ve tercümanı ve çavuşu ocaklıdır. Şeyh-u'l-Harem ağalığı ocaktır. *Neveşti* tâbir olunur. Kethüdâsı ve neferâtı vardır. Hücre-i şerife hizmet ederler. Sipâh ocağı vardır. Müstakil ağası ve neferâtı vardır. Lâkin Şeyh-u'l-Harem'e tâbidir. Kale ile sipahi ağalığı etmektedir. Âsitane-i Aliyye'den چراغ olurlar ve bu üç ocağın gerek zabiti, gerek neferi müsellaah gezerler.

Ocaklı ondan mâlumdur. Hatta hademe-i mahkeme dahi silahı ile hizmet eder. Leyl ü nehâr Mescid'e dahi öyle giderler. Vecihi bu ki, hâric-i sûrda mahaller vardır. Ekseri harb-i Arabi gelip, bazı deve, öküz serika etmekle, herkes hazır olurlar. Bir şey iktiza ederse eve gitmeden bulunduğu yerden herkes sekirdüp elinden alırlar.

Daima Urbân'dan havf üzere olurlar. Hatta Kubâ'ya ve Hz. Hamza'ya ve Avaliye ve sair mesire bahçelere bir-iki kişi gidilmez. Beş on kişi olup, müsellağ giderler.

Ehl-i Belde'nin tek ocaklıdan ma-âdası sağır ve kebir cümlesi birer seccade ve birer (*çille, celle*) ve birer âsa ile gezerler. Riyâ yoktur. İstihza yoktur. Birbirlerine gayet tazim ve tevkîr ederler. Fakîr ve ganî, sağır ve kebir cümlesi ehl-i muhabbettir. Gınâ-yı kalbleri vardır. Sabîhü'l-vecih, fasîhü'l-lisândırlar. Ahlâk-ı hamîde sahibidirlar. Bir kimse biriyle niza etse biri gelip, *Salli ale'n-Nebî, Fâtîha* dediği gibi o saat afv edip, karındağ olurlar. Asla garaz bilmezler. Ve umûr-ı dinde müdâhene etmezler. Kizb ihtiyâr etmezler. Zulümden, gadirden içtinab ederler. Yetimlere, fukaraya ve gurabaya merhamet ederler. Cemi-i etvârları sünnet-i seniyyeye mutabıktır. Böyle mübarek müstecâb-ı da'va zatlarıdır.

Sükkân-ı Medine-i Münevvere ve dahi haric-i Kale'de Bâb-ı Mısr'ın önü meydandır. Karşısı evler, havişlerdir. Yani mahallelerdir. Başında Mescid-i nebi vardır. Ser-â-pâ çehâr-yâr Efendilerimizin birer mescidleri vardır. Lakin Cuması kılınmaz. Amma Mescid-i Nebi'de Cum'a kılınır. Hatta Efendimiz aleyhi's-salâtü ve's-selâm Medine-i Münevvere'ye teşriflerinde ibtidâ Cuma anda edâ edip, badehû içeriye teşrif etmişler. Şimdi sünnet-i şeriftir, bir kimse mücâveret murad etse, ibtida Cumayı anda edâ edip, sonra içeri girer. Hatta Kâdı-yı belde taşra nuzül edip, Cumaya kadar ikamet eder. Ol Cuma anda edâ eder. Hatibine hilat giydirip, bade salâti'l-Cuma ocaklı gelip, alay ile mahkemeye getirirler. Âdet-i beldedir.

Hatırıma bir misal gelir ki, uşşâkâne resm-i Medine'yi tefhim için misâl-farz Sultan Ahmed Camii, Medine-i Münevvere; önü At Meydanı, huccâcın konduğu yer. Karşısında olan Defterhâne, Mescid-i Nebi; Mehterhâne'ye gelince mezkur mesâcid-i çehâr-yâr. Dahi havişler ve mahalleler, cümlesi bir hizadadır. At meydanının bir başında Büyük Sakkabaşı, bir başında Küçük Sakkabaşı. Ayasofya canibi, Bâb-ı Şamî tarafı önünde Emir-i Hac. İki sakka beyninde Sürre Emîni alâ-merâtibihim haymelerini kururlar. Sâir huccâc etrafına kururlar. Ordu-yı pazardır. Sultan Ahmed'in At Meydanına açılan kapısı, Bâb-ı Mısr; İmaret tarafı, Bâb-ı sagîr ki iç kale kapısıdır. Ayasofya

tarafı, Bâb-ı Şamî. Kemeraltı tarafı, Bâb-ı Cuma yani Bakîa kapısıdır. Fe'fhem. Bir misal ettim ki, gidenlerin mâlumdur. Bundan ayân misâl olmaz. Hayâlinde görmüş gibi olursun. Ve's-Selâm.

İki saat miktarı Mescid-i Kubâ vardır. Gayet mübarek yerdir. Mahall-i ziyarettir. Hatta bir mahal var. “*Lemescidun ussise ala 't-takvâ.../...Temeli takvâ üzerine kurulan mescid...*” (9/Tevbe Sûresi 108.) âyeti anda nâzil olmuştur. Ertafi bağ ve bahçedir. Herşey vardır. Cümle sebzevât vardır. Lakin lahana, pırasa, karnıbat, enginar yoktur. Fevâkihe müteallik her şey var. Kızılıcak, erik, muşmula, armut dahi bazı münasebetsiz şeyler yoktur. Lakin bostan, üzüm, ayva, nar, elma çoktur. Hele nârı ve hurması bir yere uymaz. Muz ve hurma ve ne-bik bu üç şey İstanbul'da yoktur. Hurmanın envâi pek çok. Lâkin bazısının ismi gaib olmuş. Levn tabir ederler. Tazesine hiç karar olmaz. Gerçi kiraz, fişne yoktur. Amma bedeli taze hurmadır. Her biri bir türlü. Evvelâ, hurma nev'i Benî-Âdem mizacıdır. Hatta yedi isim değişir. Hurma olunca ibtida çiçeğine *tal'*, derler. İsm-i sâni, *halâl* derler. İsm-i sâlis, *belh* derler. İsm-i râbî, *zehûd* derler. İsm-i hâmis, *busr* derler. İsm-i sâdis, *rutab* derler ki, taze hurmadır. İsm-i sâbi, *temr* derler.

Medine'de mevcut olan hurmaların isimleri: Çelebi, acve, helyâ, hulve, temr-i Nebi, tibr, celî, garîse, bıyd, rîku'l-benât, zehrâ. Bu isimlerden mâ-adâsına *levn* derler.

Etrafında bahçeler vardır. Suları çoktur. Havuzlar vardır. Deve, öküz koşarlar. Ekser yonca ekerler. Ehl-i belde ekseri giderler, anlarda teferrüc etmeye. Mukâbil olma tabir ederler. Salı, Cuma bâde salâti'z-zuhr, herkes giderler. Her biri birer şey götürürler. On kişi olur. On türlü taam ederler. Birbirlerine bâr olmazlar. Bazen müstakil ziyafetler de olur.

Cümlesi ehl-i safâdır. Gam ve gussa yoktur. Onlar elem bilmezler. Allahu Azîmu'ş-şân anları Habîb hürmetine daima sürur-ı kalb ile, refâh-ı hâl ile safâ-yı hatır ile imrâr-ı vakit ettiriyor. Her günleri ıyd ve her geceleri kadirdir. Havasına, suyuna hiç karar olmaz. Gayet latiftir. Bir adam yirmi beş okiyye su içer. Bir gün bir gece asla zarar vermez. Cemi-i derde devadır. Bîr-i Hâtemden gelir. İsmine *Ayn-ı Zerkâ* derler.

Koyunu gayet semiz, gevrek ve leziz eti vardır. Kendi gayet yavaş-

tır, çocuk kulağından tutar mektebe getirir gibi götürür gider. Herkesin evinde birer ya keçi, ya inek sağmanı vardır. Yağı çiçek yağı gibi bir merteye latıftır. Yüzüne gözüne ıtr-ı şâhî gibi sürerler. Göz ile satarlar. Gözü on, onbir, oniki okka gelir. İki, üç, dört riyâle verirler.

Buğday, arpa irdeb ile satarlar. Irdebi yüz yirmi okiyyedir. On, onbeş, yirmiye kadar verirler. Riyal hesâbıdır. Hurma, pirinç, kile ile satarlar. Kilesi, pirincin üç yüz dirhem, hurmanın bir buçuk okiyyedir.

Et, sebzevât, üzüm batman iledir. Batmanı iki yüz dirhemdir. Cümlesi böyledir. Ekmeği evlerde yaparlar. Bazı bedevî karırları ekmek satarlar. Gurebâ alır, ehl-i belde almazlar. Lâkin Cenâb-ı Mevlâ, bi-hürmeti'n-Nebi bir bereket vermiş ki, en fakiri sair beldenin ganisi gibi geçinir. Berekâtı yüze taksim etmişler. Doksan dokuz Medine'ye, biri cemi-i cihâna taksim olmuştur. Bir adam günde iki kuruş masraf etse, bir kaç misafir ile üç-beş türlü nefis taam ederek, safâ-yı hatır ile geçinir gider.

Yâni herkes bunu fehm edemez. Olur olmaz adamların sohbet ile yolundan kalma. Bu fırsat ele girmez. Sonra pişmanlık fayda vetmez. Muâteb olursun. Akibetinde havf vardır. Benim karındaşlarım sizlere merhamet ederim. *Küllü mü'min ihvetün* mefhumu üzere niyet-i hâlise ile yazdım ki, her kim kıraat ederse Allah-ı zü'l-Celâl kalbinde aşk-ı Muhammedi müzdâd edip ve kendüyi bâb-ı kereminden ignâ eyleyip, karîben ol diyâr-ı mukaddeselerin ziyaretiyle mesrûr eyleye. Amin.

Benim karındaşım! Eğerçi bu abd-i âciz-i bi-çâre Medine-i Münevvere'nin hâlât-ı zevkinden bahs edeyim disem, tahrir ile tahrir ile mümkün değildir. Zevki olarak biraz esrâr var ki, beher-hal ru'yet muhtaçtır. Her kes istidâdı ve itikâdı kadar kabına göre esrâra vâkif olur. Kimi kâle gelir, kimi gelmez. Ale'l-husûs gecelerine hiç doyumaz. Allah Alîmdir ki, geceleri bir rütbe münevverdir ki, ehl-i belde fener götürmezler.

Eğer fener getirirler, âyân ve eşrâf-ı belde götürürler ki, fener anlarda rütbedir. İslâmbul'un bir haftalık mehtâbı gibidir. Her gece münevverdir. Günleri iyd-i ekberdir. Sükkânına Allahu Azimu'ş-Şan hiç elem vermez. Dâima safâ-yı kalbiyledirler. Asla zaruret çekmezler. Bir hacetleri olsa huzura varıp arz ederler. O gün, ya ertesi gün beher-

hal feth olur. Cirânını kimseye muhtaç etmez. Hind'den, Yemen'den, İran'dan, Mâverâ'un-Nehir'den cemii bilâd-ı İslamiyye'den atıyye ve ihsanlar gelir. Cenâb-ı Mevlâ, Resûlü hürmetine cümle işlerini âsân ediyor. Böyle dahi nice esrarlar var ki keşfi câiz değildir. Ve hem kâle gelmez, ru'yete muhtaçtır. Allah cümleye nasib eyleye. Âmin.

Benim karındaşım, bu abd-i fakir-i bî-çâre istidâdım kadar Cenâb-ı Feyyâz-ı Mutlak'ın mahrem ettiği esrârın bazı kâle gelenlerini kaleme alıp, Ahvâl-i Medine-i Münevvere'yi tahrir ettim ki, okuyan karındaşlarımın kalblerinde aşk-ı muhabbet-i Resûlullah gâlip olup ziyaretine sarf-ı makdûr eder ise Allah Kerîm'dir. İnşallah maksuduna vâsıl olur. Hiç şüphe etmesin.

Lâkin kıraat eden ihvanımdan rica ve niyaz ederim ki, Allah ve Resûl aşkına bu bî- çârenin âkibeti hayr olup, iki cihan saâdetine mazhar olması içündür. Nice duâları memûl-i hâlisânemdir. İcrâ eden karındaşlarımın din ve dünyalarını mamûr, âhir ve âkibetlerini hayr ve cümle maksudlarına nâil ve vâsıl eyleye. Âmin.

Bi-Hürmet-i Seyyidi'l Mürselin.

Kusurum var ise afv et Efendim
Ki zira pür-kusûr u pür derd-mendim.